

NOTAREA ÎN ÎNVĂȚĂMÎNTUL SUPERIOR: CAUZE ȘI CONSECINȚE

Olga PISARENCO, magistru în drept, lector universitar, UTM

După cum cunoaștem, obținerea studiilor superioare, astăzi, nu mai este ceva greu de realizat. Unii le obțin cu propriile cunoștințe, alții prin coruperea cadrului didactic. Această situație, creată în ultima perioadă, pune la îndoială care este însușita (reușita) reală a studentului: este una datorată propriilor cunoștințe sau este una datorată banilor (coruptă)?

Dacă notarea obiectivă presupune notarea cunoștințelor reale ale studentului, acumulate prin eforturile depuse zilnic și conștient, în cursul anilor de studii, atunci notarea subiectivă presupune notarea studenților după aspectul fizic, reieșind din simpatia sau ignoranța față de acesta, precum și din relațiile de rudenie sau prietenești dintre profesor și student.

La angajarea în câmpul muncii a tinerilor specialiști, angajatorul de cele mai multe ori se bazează anume pe reușita studentului exprimată printr-o notă medie a tuturor notelor obținute la disciplinele de studiu. Iată de ce notarea studenților trebuie să fie una obiectivă și nu materială (subiectivă), cum se practică în ultimii ani.

Datorită notelor corupte, angajatorii încep a nu mai avea încredere în nota medie a studentului, organizând testări a cunoștințelor candidaților la postul vacant, astfel evaluând cunoștințele, la prima vedere, reale ale studentului. Aceasta se datorează faptului că unii studenții angajați în câmpul muncii pe baza notei medii, obținute în cadrul studiilor „nu fac față” acestuia.

Prin intermediul prezentului mini-studiu inițiez să evidențiez cum și-n baza la ce criterii urmează a fi evaluate cunoștințele studenților, astfel încât acestea să fie real (obiectiv) evaluate, adică nota să fie egală cu cunoștințele studentului. Dacă vor fi respectate criteriile pe care le propun diferiți doctrinari, considerăm că aflând nota obținută de student se va putea ști din start ce poate și ce nu poate face studentul respectiv, care este nivelul intelectual al acestuia.

Printre scopurile cercetării respective se află și informarea profesorilor despre modul de apreciere obiectivă a cunoștințelor studenților, deoarece astăzi foarte mulți profesori nu cunosc cum s-o facă cât mai obiectiv.

Pe parcursul studiului în cauză vom utiliza următorii termeni – cheie:

- *notarea* – rezultatul procesului de evaluare a cunoștințelor studenților
- *notarea obiectivă* – notarea studenților ca rezultat al utilizării metodelor de evaluare, a tipului de evaluare, precum și-n baza criteriilor de evaluare.
- *notarea subiectivă* – notarea studenților după aspectul fizic, reieșind din simpatia sau ignoranța față de acesta, precum și din relațiile de rudenie sau prietenești dintre profesor și student.
- *evaluarea* – un proces continuu de apreciere a cunoștințelor studenților.
- *evaluarea formativă* – parte integrantă a strategiei didactice, ce intervine imediat la sfârșitul unității de învățare, ca să-și amelioreze eficacitatea.
- *evaluarea sumativă* – parte integrantă a strategiei didactice, ce îi situează pe studenți pe o scară de valori, sancționează învățarea, comunică rezultatele, eliberează atestate. Ea poate fi: *sumativă-criterială* (prin care se apreciază modul în care studentul a atins obiectivele formării) și *sumativă-normativă* (când studentul este comparat cu alți indivizi de referință).
- *evaluarea estimativă (evalutivă)* – informațiile pe care le conține pot fi utilizate ca indicatori ai exigenței de susținere, ai ocupației sau resurselor achiziționate, ai modificării curriculumului.
- *evaluarea informativă* – informează comunitatea largă despre rezultatele studenților și a universității.
- *evaluarea utilă* – duce la dezvoltarea profesională, în măsura în care compararea rezultatelor poate prezenta fundamentul pentru (auto)aprecierea învățămîntului și căutarea noilor soluții.
- *feed-back* – legătură inversă, reprezintă o modalitate de adresare a studentului către profesor, direct sau anonim, cu pretenții, oferte, sugestii, propuneri, reclamații.

Din definițiile formulate mai sus putem conchide că dacă notarea obiectivă reprezintă partea „albă” a notării în învățămîntul universitar, atunci notarea subiectivă reprezintă partea „neagră” a acestui proces complex.

În continuare vom identifica cauzelor și consecințelor ce stau la baza notării subiective în învățămîntul universitar, deoarece aceasta este o problemă actuală, care se dezvoltă anual.

Cauzele notării subiective în învățămîntul universitar sînt: salariile mici, lipsa mijloacelor financiare necesare pentru un trai decent; cumătrismul, datorită căruia se fac apeluri telefonice sau vizete ilegale profesorilor de către rudele acestora cu diferite rugămînturi; dispoziția rea a profesorului datorită apariției unor

probleme familiale, de serviciu sau de alt gen; simpatizarea unor studenți și defavorizarea altora, datorită stării materiale a studentului sau datorită altor motive.

Printre consecințele negative ale notării subiective a cunoștințelor studenților putem evidenția: pasivitatea studentului favorizat în dorința de a studia materialul didactic; scăderea dorinței celorlalți studenți de a studia, mai ales în cazul prezenței profesorilor ce se lasă mituiți; creșterea urii și a disprețului față de profesori; educarea studenților în direcția corupției ș.a.

Pe când cauzele de notare a studenților ar trebui să fie unele obiective: determinarea studentului de a se perfecționa, de a concura cu alți studenți în condiții reale; stimularea studenților de a obține note mai bune, prin perfecționarea continuă a cunoștințelor acestora; realizarea de către studenți a nivelului lor de cunoaștere a materialului și, respectiv, îndreptarea acestora în direcția perfecționării continue; deprinderea studenților de a realiza cu cunoștințele proprii toate obiective propuse și problemele cu care se vor întâlni în practică; creșterea încrederii față de capacitățile studentului; evidențierea nivelului de dezvoltare intelectuală a studentului.

Aceste cauze trebuie să-i determine pe profesori de a apela la notarea obiectivă a cunoștințelor studenților, întrucât aceasta produce numai efecte pozitive asupra studentului, și anume: dorința studentului de a cunoaște cât mai mult, respectiv de a lua note cât mai mari, pentru a avea un avantaj sigur în momentul angajării; încrederea angajatorului în aptitudinile intelectuale ale studentului, respectiv lichidarea necesității de a efectua examinări suplimentare ale cunoștințelor studenților; menținerea nervilor studenților și a familiei acestora, precum și a profesorilor la nivelul de jos ș.a.

Coruperea profesorilor de către unii studenți, pentru a-i nota subiectiv, produce efecte negative, atât asupra studentului – mituitor, cât și asupra celorlalți studenți.

În vederea lichidării cauzelor și consecințelor notării subiective în învățământul universitar, urmează a fi întreprinse o serie de măsuri: mărirea salariilor profesorilor; educarea studenților și a profesorilor în stilul anti-corupției și anti-cumătrismului; ținerea unor cursuri prin care studenții să conștientizeze care este valoarea notelor și pentru ce ei trebuie să studieze, pentru ce le trebuiesc cunoștințele; aducerea la cunoștința profesorilor a consecințelor negative pe care le aduce notarea subiectivă pentru societate, pentru viitorul statului; ținerea unor cursuri profesorilor prin care să se învețe a evalua obiectiv cunoștințele studenților, întrucât consider că mulți nu o pot face.

Evaluarea cunoștințelor reprezintă baza notării obiective în învățământul universitar, de aceea predarea, învățarea și evaluarea se documentează și se formează reciproc.

Desfășurarea unei prelegeri trebuie să ofere materialul pe care se fundamentează prelegerea următoare. Aflăm ce-i interesează pe studenți și care este cel mai eficient mod de a le transmite acest lucru prin intermediul unei prelegeri corect proiectate și conduse.

Evaluarea este, la rîndul său, un proces continuu, care presupune, în esență, urmărirea de către profesor a trei aspecte:

- cum corelează studenții strategiile de învățare în diferite contexte;
 - cum asociază ei aceste strategii cu propriile experiențe;
 - în ce fel aplică aceștia înțelegerea dobîndită în medii / situații noi și semnificative.
- Fiecare eveniment de învățare presupune următoarea consecutivitate ciclică:
- ajungerea la deținerea unei anumite învățături (procesul de învățare propriu-zis);
 - prezentarea produselor învățării (demonstrarea cunoștințelor, deprinderilor și, eventual, a aptitudinilor dobîndite);
 - conștientizarea faptului că știi / poți să faci ceva anume (reflecții asupra propriei învățări).ⁱ

Procedurile periodice de evaluare a cunoștințelor studenților acumulate în rezultatul activităților de predare, cercetare și de serviciu profesionale pe care le prestează corpul academic, sînt principala garanție pe care o universitate o poate oferi pentru calitatea sau prestigiul său.

Formularea scopurilor este esențială în constituirea și implementarea unui sistem de evaluare. Scopul urmărit orientează fixarea aspectelor evaluate, condiționează alegerea surselor, a metodelor de analiză și colectare a datelor, profunzimea analizei, precum și modul de diseminare a rezultatelor obținute.

Evaluarea oferă un feed-back nou și actualizat despre activitatea cadrului didactic. Ea se bucură de credibilitate din partea cadrului didactic.ⁱⁱ

Evaluarea trebuie să evidențieze participarea reflexivă a studenților la activitățile interactive și circulația permanentă a feed-back-ului de la studenți la profesor.

Evaluarea este o parte integrantă a procesului de predare – învățare și are următoarele scopuri:

- motivarea învățării și stimularea obținerii unor rezultate școlare bune, în ceea ce privește cunoștințele, capacitățile și aptitudinile dobîndite de studenți;

- monitorizarea învățării, urmărirea permanentă a participării studenților la activitățile din cadrul seminarelor prin prisma atingerii obiectivelor operaționale stabilite pentru fiecare seminar;
- notarea rezultatelor obținute de studenți;
- îmbunătățirea comună a predării, datele furnizate de evaluarea din cadrul unei prelegeri stau la baza amendării lecțiilor ulterioare;
- adecvarea modului de predare al profesorului la stilurile de învățare ale studenților;
- responsabilizarea studenților, prin folosirea adecvată a autoevaluării individuale și a grupului, și, respectiv, a evaluării reciproce;
- asigurarea unei legături permanente între școală și familiile studenților.ⁱⁱⁱ

Considerăm că scopul principal al evaluării este de a oferi informații utile personalului didactic, care să-i permită acestuia să-și îmbunătățească activitatea și să-și fixeze planul de dezvoltare profesională, instituției în care aceștia lucrează și studenților care beneficiază de serviciile ei.

Literatura de specialitate propune următoarele metode de evaluare a cunoștințelor:

1. **PRES.** Această metodă este folosită pentru dezvoltarea capacității studenților de a avea și de a susține un punct de vedere.

2. **PREZENTAREA.** Această metodă are la bază efectuarea unui exercițiu în grup sau a unei cercetări individuale. Evaluarea se va baza pe următoarele criterii: politețea, modul de manifestare, claritatea, logica, puterea de convingere, cunoștințe, consecințe, răspunsuri.

3. **DISCUȚIA.** Această metodă are la bază proverbul: „Adevărul se naște din discuție”. Astfel, care este nivelul real al cunoștințelor studentului poate fi evaluat în baza discuției, în doi sau cu publicul. Evaluarea în baza acestei metode se va baza pe următoarele criterii: identificarea și enunțarea problemei, folosirea cunoștințelor esențiale, stipularea faptelor sau a definițiilor, argumentarea prin analogie, sprijinirea enunțurilor prin explicații, argumente sau probe; răspuns gândit la enunțurile făcute de ceilalți, rezumarea punctelor de acord / dezacord, invitarea celorlalți să participe la discuție.

4. **CONVERSAȚIA.** Această metodă de evaluare a cunoștințelor urmează să se bazeze pe următoarele criterii: abilități de conversare în grup, cunoașterea și utilizarea conținutului domeniului, abilități de gândire la un nivel înalt, modul de formulare a întrebărilor, gradul de manifestare a atenției etc.

5. **PUNCTAREA.** Aceasta oferă o alternativă în evaluarea performanțelor studenților, pozitivă atât pentru profesor (deoarece reduce efortul de corectare a unui număr mare de teste), cât și pentru studenți (deoarece îi pune în condiții reale). Această metodă constă în notarea cu puncte, pozitive sau negative, a studenților în timpul discuției, la sfârșitul căreia se face o totalizare a punctajului acumulat.

6. **DEZBATEREA.** Această metodă de evaluare a cunoștințelor urmează să se bazeze pe următoarele criterii: identificarea și enunțarea problemei, folosirea cunoștințelor, stipularea faptelor sau a definițiilor, argumentarea prin analogie, recunoașterea valorilor și a conflictelor de valori, răspuns gândit la enunțurile celorlalți, rezumarea punctelor de acord / dezacord.

7. **ESEUL.** Este o metodă de evaluare care angajează capacități de gândire de ordin superior și care este foarte potrivită pentru realizarea unui obiectiv de genul luarea unei poziții într-o chestiune controversată și susținerea acelei poziții. Criterii de evaluare: folosirea cunoștințelor de specialitate, claritatea, corectitudinea și coerența exprimării, logica gândirii, convingerea / încrederea în cele afirmate, concluziile.

8. **MANIFESTAREA PUBLICĂ.** Această metodă se bazează pe realizarea de către studenți a unui produs, care apoi urmează a fi comunicat verbal. Criterii de evaluare: înțelegerea reală a problemei, susținerea unei poziții, prezentarea eficientă.

9. **ACTIVITĂȚI DESFĂȘURATE ÎN GRUPURI MICI.** Această metodă de evaluare a cunoștințelor urmează să se bazeze pe următoarele criterii: comportamentul studentului (ajută la definirea problemelor, se menține în cadrul subiectului, este un ascultător interesat, ia în considerare și punctele de vedere contrare celor personale, trage concluzii), nivelul de integrare a acestuia în grup.

10. **AUTOEVALUAREA.** Această metodă contribuie substanțial la maturizarea studentului și la participarea sa conștientă la propria educație.^{iv}

Metoda aprecierii obiective a studenților pune la dispoziția profesorilor informații provenite din aprecierea studenților de către studenți, cu privire la o însușire anume.^v

Profesorii pot utiliza, la evaluarea cunoștințelor studenților, fie una dintre aceste metode, fie mai multe. Principalul este ca prin intermediul acestora să reușească să aprecieze cunoștințele studenților cât mai corect, obiectiv și real, întrucât de nota acordată studentului depinde dezvoltarea intelectuală a acestuia pe viitor.

Pentru a nota cât mai obiectiv cunoștințele studenților se impune cunoașterea tipurilor (categoriilor) de evaluare a acestora. Astfel, în literatura de specialitate, mai mulți autori recunosc următoarele tipuri de evaluare a cunoștințelor:

Evaluarea formativă este o condiție necesară, dar, din păcate, nu și eficientă pentru perfecționarea activităților academice.^{vi}

Evaluarea formativă are drept scop să-l informeze pe cel ce învață și pe profesor în privința gradului de atingere a obiectivelor. Ea asigură repararea, scoaterea la iveală, identificarea și analiza dificultăților cognitive ale fiecărui student și îl incită pe profesor să elaboreze dispozitive de remediere.^{vii}

Evaluarea formativă este parte integrantă a strategiei didactice, ea intervine imediat la sfârșitul unității de învățare, ca să-și amelioreze eficacitatea. Ea acordă o evaluare diagnostică și un statut pozitiv disfuncției și erorii, care devin indicatori ai dificultății de învățare.

Baza evaluării formative este constituită, pe de o parte, de informațiile prelevate de profesor, pe de altă parte, de informațiile comunicate de către cel ce învață cu privire la învățarea pe cale de a fi achiziționată. Această dublă prelevare de informație este atât de importantă, încât îi incită pe unii pedagogi să vorbească mai degrabă despre o evaluare „informativă”.¹

Funcția formativă a aprecierii studenților e afirmată în mod general prin documentele oficiale ale țărilor Uniunii Europene, cu mai mult sau mai puțin aspect analitic, în dependență de specificul și structura diferitor sisteme de învățământ.

În Anglia și Franța este deja instituit un sistem național de apreciere a rezultatelor studențești prin metoda de probe standard, acceptate la nivel național, în scara descrescândă a performanțelor formative ale studenților.

În Olanda și Irlanda aprecierea se organizează într-o perspectivă proprie.^{viii}

Evaluarea sumativă își trage numele de la practica „sumelor”, adunările de puncte și calculările de procentaje pe care le presupune aceasta. Ea este privirea legitimă a societății asupra școlii și dispozitivele ei complexe vizează clasamentul și selecția.

Această evaluare terminală este fie internă (interogări, examene locale), fie externă (examene interinstituționale, concursuri etc.).

Ea îi situează pe indivizi pe o scară de valori, sancționează învățarea, comunică rezultatele (carnet de note), eliberează atestate (diplome).

În ciuda caracterului său socialmente necesar, evaluarea sumativă are o reputație proastă printre pedagogi, căroro ea le apare adesea ca periculoasă, chiar ucigătoare^{ix} și, în orice caz, superfluă în calitate de urmare logică a unei reglări continue a învățărilor.

Perrenoud o vede ca pe o funcție de „fabricare a unor ierarhii de excelență”: ea apreciază, notează, certifică și-l pune pe fiecare „la locul său”.

Se distinge *evaluare sumativă – criterială* (atunci când este apreciat modul în care studentul a atins obiectivele formării) și *evaluare sumativă – normativă* (atunci când studentul este comparat cu alți indivizi de referință).^x

Evaluarea sumativă – criterială, în tocmai ca evaluarea formativă, este, așa dar, un demers „în buclă”, care închide cercul învățării. În cadrul ei se compară performanța finală cu standardul prestabilit și cu indicii – criteriu ai acestuia, pentru a emite mai apoi, o apreciere de reușită ori de eșec.

Evaluarea sumativă – criterială păstrează, în pofida caracterului ei sumativ, un aspect de reglare și de formare, atât pentru student cât și pentru profesor, care poate opera, dacă e cazul, o retroacțiune asupra calității predării sale. Din acest motiv, modul criterial pare mai satisfăcător decât modul normativ, el asigură transparența procesului pentru toți intervenienții și consolidează calitățile de obiectivitate, validitate și fidelitate ale examenelor.

Evaluarea sumativă – normativă compară performanțele studenților cu o „normă”, în general, dictată de un grup – martor: ansamblul studenților unui grup, a altă grupă, care a beneficiat de aceleași condiții de instruire. Ea, deci, nu-l mai situează pe student în raport cu obiectivele ce trebuie atinse, ci în raport cu rezultatele celorlalți studenți, ceea ce autorizează o procedură de clasificare ori de selectare.^{xi}

Consecințele insuccesului școlar și ale unei evaluări normative oarbe sînt astăzi mai bine cunoscute, mai ales datorită lucrărilor lui M.Seligman despre „Neputința achiziționată” – studentul riscă să interpreteze eșecul său nu ca pe un accident de parcurs remedial, ci ca pe semnul unei incapacități personale fundamentale, ceea ce antrenează adesea reacții de renunțare, care întăresc, la rîndul lor, aprecierea negativă din partea profesorilor.^{xii}

Odată cu sistemul de evaluare sumativă se dezvoltă următorii factori derivați:

- efectul de stereotipie – profesorul menține o apreciere imuabilă a performanței unui student, oricare ar fi variațiile efective ale acestuia;

¹ Minder Michel. *Didactica funcțională: obiective, strategii, evaluare*. – București: Cartier, 2003, p.284.

- efectul de halo – profesorul influențat de caracteristicile de prezentare ale studentului (acuratețe, caligrafie, punere în pagină etc.) subestimează ori supraestimează nota;
- efectul de contaminare – notele acordate succesiv pentru diferite aspecte ale aceleiași lucrări se influențează reciproc;
- efectul de tendință centrală – din teama de a supraevalua ori subevalua un student, profesorul își grupează aprecierile în jurul scalei;
- efectul de indulgență ori de severitate – unii evaluatori, în mod sistematic, sînt prea indulgenți ori prea severi în toate evaluările lor;
- efectul de contrast – în fața unei noi lucrări ori a unui nou candidat ce trebuie evaluat, un evaluator se lasă influențat de calitatea candidatului precedent. O lucrare de nivel mediu pare mai bună dacă urmează după o lucrare mediocră.^{xiii}

E alarmant procesul evaluării sumative pe trimestre și al notării anuale. În prezent, în Moldova se aplică media aritmetică a notei sumative. Utilizarea acestei reguli insultă, jignește studenții, încalcă relațiile normale cu profesorii, subminează activitatea clasei în timpul controlului cunoștințelor cu scopul de a pune note, fiindcă o astfel de apreciere nu e obiectivă, neținîndu-se seama de progresul treptat al studentului în cursul anului.

Nota medie, fără îndoială, este majorată sau scăzută. Adunarea și scăderea e un lucru fără rost, pentru că aceste note se obțin întîmplător, ocazional (dacă ar fi fost întrebat în alte zile studentul ar fi obținut alte note). Notele se pun fără evidența etapelor acumulării cunoștințelor, formării priceperilor și deprinderilor, fără evidența la timp a volumului și timpului necesar pentru îndeplinirea lucrărilor de control, reieșindu-se din viteza îndeplinirii de către studenți.

Dumitru Patrașcu a făcut și o analiză a recomandărilor psihologilor și pedagogilor, făcute în legătură cu determinarea notelor sumative. Ca rezultat a ajuns la următoarele concluzii:

- dacă notele curente sînt omogene, atunci trebuie aplicată media aritmetică.
- dacă notele sînt neomogene, atunci nota de totalizare se va pune reieșindu-se din nivelul real al cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor studenților, apreciat la orele de totalizare, generalizare și control, ținîndu-se cont de tendința reușitei studentului (învață mai bine sau mai slab).

În Germania și Anglia, în baza documentelor oficiale, aprecierea națională prin metoda de testare relativă a curriculumului național ar trebui să fie: formativă – profesorul posedă informații utile pentru a decide cum să-și organizeze activitatea didactică pentru diferiți studenți și cum să le ofere obiective clare și înțelese, pentru controlul rezultatelor însușirii. Adică, include identificarea existenței eventualelor controale mai profunde a unor studenți pentru susținerea și dezvoltarea formativă a acestora;

- sumativă – include indicarea explicită a rezultatelor studenților: ce știe? ce înțelege? ce poate să facă?;
- estimativă (evaluativă) – informațiile pe care le conține pot fi utilizate ca indicatori ai exigenței de susținere, ai ocupației sau resurselor achiziționate, ai modificării curriculumului;
- informativă – în susținerea comunicării cu părinții, cu autoritățile administrative și comunitatea largă despre rezultatele universității;
- utilă – pentru dezvoltarea profesională, în măsura în care compararea rezultatelor poate prezenta fundamentul pentru (auto)aprecierea învățămîntului și căutarea noilor soluții.

Datele locale și naționale sînt permanent comparate pentru aprecierea fiecărui student și informarea părinților la sfîrșitul studiilor.^{xiv}

Concluzionăm că indiferent de tipul de evaluare ales, principalul este ca acesta să coincidă într-o măsură oarecare cu autoevaluarea efectuată de student personal.

Considerăm că la acordarea notelor în cursul anului de studiu profesorii ar fi bine să adune la nota obținută de student un punct suplimentar – pentru a stimula studentul, deoarece atunci cînd i se acordă note mai mici acesta nu este stimulat în menținerea acestui nivel, obținînd o atitudine, într-o oarecare măsură, indiferentă față de note. Însă, atunci cînd studentului i se majorează nota cu un punct el va fi stimulat de a demonstra că merită această notă, precum și de a demonstra că poate să învețe și mai bine.

În ceea ce privește nota acordată la lucrări de control, la colocvii, la examene considerăm că notele nu trebuie să fie majorate, deoarece se apreciază volumul total și real al cunoștințelor studentului în materia respectivă, iar acesta este un fapt constatator cu valoare juridică, și nu unul stimulator.

Studentul trebuie să depună eforturi atît în momentul studierii fiecărei teme în parte, cît și-n momentul generalizării tuturor temelor făcînd o legătură logică între fiecare temă cu tot cursul.

În vederea determinării corectitudinii notării subiective în învățământul superior se impune studierea criteriilor ce trebuie să stea la baza aprecierii cunoștințelor studenților, respectiv a notării reușitei lor.

Notarea studenților, în primul rând, depinde de obiectivitatea persoanei ce apreciază reușita studenților. În ultimul timp, pentru asigurarea obiectivității notării studenților se aplică diferite norme și tehnici docimologice. În acest ansamblu se includ și criteriile de notare.

Actualmente, în Moldova, pentru aprecierea rezultatelor la învățătură se aplică sistemul de notare de la „1” la „10”, care a complicat cu mult procesul de determinare a criteriilor de notare, a creat dificultăți în determinarea limitelor între hotarele a două note megieșe. De aceea, unii profesori continuă să mai aplice sistemul de la „1” la „5”, atribuind la note semnul „+” și „-”, transformându-le astfel în sistemul de la „1” la „10”. De exemplu: „4+” = „9”. S-a constatat că la utilizarea sistemului de la „1” la „10” profesorul continuă să atribuie la note semnele „+” și „-” (de exemplu: 8+, 7-). Se mai practică aprecierea cu note din numerele fracționale (de exemplu: 8,5; 7,2 etc.).^{xv}

De regulă, în literatura de specialitate, criteriile de notare iau în considerație cerințele psihopedagogice, natura disciplinei de studiu și varietățile controlului reușitei studenților. Astfel, doctrinarii propun diverse criterii:

- S.I.Runovski consideră că-n calitate de criterii pot fi luate: cunoștințele, priceperile, și deprinderile studenților, deprinderea de a le aplica în practică, cât și forma de exprimare orală, scrisă, grafică și practică. Ca formă de exprimare a cunoștințelor, autorul evidențiază consecutivitatea logică, competența gramaticală și stilistică, bogăția și elocvența vorbirii, pe când în raport cu priceperile și deprinderile, autorul evidențiază suplimentar: corectitudinea, exactitatea și minuțiozitatea îndeplinirii lor.

- Lerner I.I. a propus criteriile: aplicarea reproductivă și creativă a cunoștințelor, priceperile fundamentale, manifestarea priceperilor și indicii activității creative.

- Ogorodnikov I.T. se pronunță în favoarea criteriilor: volumul cunoștințelor, profunzimea și conștientizarea lor, deprinderea de analiză și generalizare a materiei studiate, aplicarea cunoștințelor în activitatea cognitivă și practică.

- Iakimanskaia I.S. a stabilit următoarele criterii: gradul de independență, productivitatea și plasticitatea cunoștințelor, inițiativa studenților și atitudinea critică în gândire.

- Kocetov A.I. depistează criteriile: volumul de cunoștințe, durabilitatea lor, gradul de conștientizare, deprinderile de generalizare și sistematizare a cunoștințelor, deprinderea de demonstrare și argumentare, deprinderea de aplicare a cunoștințelor, utilizarea materialelor intuitive, efectuarea experimentelor la lecții, posedarea cunoștințelor suplimentare acumulate din diferite izvoare, logica expunerii și limbajului, munca depusă de student.

- Dairi N.G. propune ca notarea să se efectueze în baza asimilării faptelor în dependență de plenitudinea, exactitatea, profunzimea și conștientizarea lor; deprinderii de analiză și aplicare a cunoștințelor pentru formarea priceperilor și deprinderilor; capacităților cognitive; atenției și memoriei studenților: asimilării operațiilor logice și limbajului.

- Psihologul B.G.Ananiev propune să se aprecieze cunoștințele studenților în dependență de dezvoltarea intelectuală, nivelul și calitatea deprinderilor de a realiza operațiile intelectuale de bază, nivelul lor de independență și de nivelul deprinderilor de învățare rațională.

- Simionescu T. a elaborat următoarele criterii: volumul și calitatea cunoștințelor, gândirea logică, participarea studenților la seminare, curiozitatea și orientarea științifică a studenților, aptitudinile de generalizare și de divizare a esențialului.

- Negulescu A. depistează și propune următoarele criterii: nivelul de exprimare, gândirea, capacitatea analitică și interpretarea proprie, exactitatea descrierii fenomenelor, precizia răspunsurilor, corectitudinea discuțiilor, asocierea, sinteza, imaginația, eforturile depuse, operativitatea, starea sănătății și starea familială.

După cum putem observa, în doctrină se confirmă necesitatea de a lua în considerare următoarele elemente: calitatea și nivelul cunoștințelor, posedarea operațiilor logice, spiritul critic în gândire, gradul de independență în dobândirea și aplicarea cunoștințelor, inițiativa studenților, posedarea cunoștințelor suplimentare, munca depusă de studenți, calitatea limbajului, atenția, asiduitatea.^{xvi}

Dumitru Patrașcu, împreună cu Antonin Ursu și Joan Jinga, făcând un studiu analitic complex asupra opiniilor doctrinarilor în domeniu au propus următoarea scală descifrată pentru a aprecia cât mai corect nivelul cunoștințelor studenților, astfel încât nota să reprezinte nivelul real al cunoștințelor studentului în raport cu colegii săi.

Nota	Nivelul cunoștințelor
10	Se pune dacă se realizează în măsură deplină toate cerințele înaintate față de calitatea și nivelurile cunoștințelor, în limita programei de studiu. Adică, studentul trebuie să se conformeze următoarelor criterii: 1. să poată reproduce liber și deplin materialul de studiu; 2. cunoștințele să fie conștientizate și profunde, adică studentul trebuie să vadă nu numai legătura și relațiile exterioare, ci și cele interioare, esențiale între fenomene și fapte; 3. cunoștințele trebuie să aibă un caracter sistemic și sistematic; 4. cunoștințele se aplică nu numai în situații standard, ci și în cele nestandard (necunoscute); 5. posedă liber, în practică, operațiile logice studiate la universitate (analiza și sinteza, concretizarea și generalizarea, inducția și deducția); 6. posedă spiritul critic în gândire, deprinderile raționale de muncă intelectuală; 7. este capabil să îndeplinească independent sarcinile puse de profesor; 8. limbajul (vocabularul) e bogat și corespunde cerințelor înaintate de stilul științific al vorbirii: precizie și logică pronunțată.
9	Se pune pentru același răspuns ca și în cazul notei „10”, dar cu una două inexactități (greșeli, erori) cu caracter neesențial.
8	Se pune atunci când volumul cunoștințelor asimilate constituie aproximativ 90%, și studentul se conformează următoarelor criterii: 1. posedă cunoștințele fundamentale; 2. e capabil să le reproducă pe un termen de lungă durată; 3. nu înțelege toate legăturile interioare și esențiale dintre fenomene și fapte; 4. aceste legături nu permit generalizări profunde; 5. nu-i capabil să transfere cunoștințele și să le aplice independent în situații noi; 6. la îndeplinirea acțiunilor intelectuale are nevoie de ajutorul profesorului; 7. domină memoria logică, dar întâmpină dificultăți în apărarea punctului său de vedere; 8. deprinderile raționale de muncă intelectuală nu sînt formate destul de bine; 9. în răspunsuri folosește, cu precădere, povestirea apropiată de text.
7	Se pune atunci când volumul cunoștințelor asimilate constituie aproximativ 80%. Criterii: 1. cunoștințele sînt la un nivel mai înalt decît cel mediu, adică studentul nu este capabil de a reproduce independent ceea ce cunoaște, dar poate răspunde la întrebările sugerate de profesor; 2. legăturile interioare și esențiale dintre evenimente și fenomene le poate stabili numai cu ajutorul profesorului, operațiile logice le îndeplinește cu ajutorul profesorului sau după model, instrucție, algoritm; 3. cunoștințele le aplică numai în situații standard, nu de sine stătător, ci după instrucție sau model; 4. nu poate aprecia independent materialului de studiu; 5. se evidențiază cu capacitatea de învățare a materiei de studiu mai înalt decît cel mediu; 6. vocabularul nu-i prea bogat; 7. cu mari devieri în logica expunerii, exactității și generalizării.
6	Indicele reușitei e satisfăcător. Cunoștințele se însușesc în limita a 70%. Criterii: 1. cunoștințele nu sînt durabile, au caracter fragmentar și dispersat; 2. nu e capabil să însușească legăturile interioare, esențiale dintre elementele structurale ale materiei de studiu și să le generalizeze cu ajutorul profesorului; 3. cunoștințele se aplică în situații standard cu ajutorul profesorului; 4. gândirea are un caracter reproductiv; 5. predomină memoria mecanică; 6. cunoștințele nu sînt conștientizate; 7. lipsește abordarea critică a materiei de studiu; 8. vocabularul e sărac și e caracteristic (fraze scurte, răzlețe); 9. cunoștințele se reproduc în forma expusă de profesor (manual).
5	E cea mai mică notă satisfăcătoare. Volumul cunoștințelor atinge aproximativ 65%. Asimilarea e sub nivelul suficient. Criterii: 1. calitatea și nivelul cunoștințelor este atît de scăzut încît cu greu se însușește materialul nou, chiar cu ajutorul profesorului; 2. studentul e capabil să însușească numai elemente răzlețe din materialul de studiu, precum și legături elementare externe dintre obiecte și fenomene; 3. nu poate aplica cunoștințele în practică fără ajutorul profesorului; 4. vocabularul e destul de sărac.
4	E prima notă insuficientă. Volumul cunoștințelor e sub 65%. Criterii: 1. lipsurile esențiale în cunoștințe nu permit pentru viitor asimilarea materialului de studiu; 2. nu posedă absolut operațiile logice și deprinderile raționale de muncă intelectuală; 3. studentul face încercări de a îndeplini sarcinile; 4. la unele întrebări răspunde cu ajutorul profesorului, însă cunoștințele sînt superficiale, asimilate prin învățare mecanică.
3	Studentul încearcă să răspundă, dar e capabil să reproducă doar sub conducerea profesorului numai unele elemente răzlețe ce nu cer conștientizare.
2	Studentul face încercări de a îndeplini sarcina cu ajutorul profesorului, dar nu reușește, pentru că nu înțelege sensul celor expuse.
1	Studentul refuză să răspundă.

Dumitru Patrașcu consideră că nu este necesar de inclus criteriile ce țin de particularitățile studentului (asiduitatea, atenția, interesul față de obiect etc.), cât și studierea literaturii suplimentare, deoarece aprecierea trebuie să reiasă din nivelul real al cunoștințelor și deprinderilor, din rezultatul obținut. Aprecierea particularităților psihologice ale studentului e posibilă numai din raționamentele pedagogice, în scopul corecției activității studentului și nu la notarea lor. Studierea literaturii suplimentare nu trebuie inclusă în lista categoriilor datorită faptului că profesorii au dreptul să ceară de la studenți numai ceea ce i-au învățat. În plus, studentul nu poate studia literatura suplimentară la fiecare obiect în toate zilele, deoarece aceasta va duce la suprasolicitarea lui. De aceea, autorul promovează cerința de a controla cunoștințele în limita programei de învățământ.

Observăm că Dumitru Patrașcu se orientează spre următoarele criterii: calitatea cunoștințelor, nivelul cunoștințelor, posedarea operațiilor logice, spiritul critic al gândirii, gradul de independență la dobândirea și aplicarea cunoștințelor, calitatea limbajului de exprimare.

În elaborarea criteriilor de notare a reușitei studenților, Dumitru Patrașcu a pornit de la experiența americană, unde volumul cunoștințelor sub 65% nu se apreciază pozitiv, fiindcă cu acest volum de cunoștințe studentul nu poate avansa pentru obținerea cunoștințelor noi.

În majoritatea țărilor din Europa instrumentul de documentare și informare a aprecierii studenților este materia (conținutul disciplinei), determinată autonom de către universități.²

Astfel, evidențiind criteriile de notare, e nevoie de deosebit scopurile notării: punerea notelor sau stimularea cu note în scop de formare a auto-aprecierii, corecției activității de învățare a studentului.

Analizând cele relatate considerăm că criteriile de notare nu trebuie să enumere concret operațiile logice învățate la universitate, e suficient să se indice în ce măsură le posedă studenții: liber, independent, fără ajutorul profesorului, cu ajutorul profesorului (modelelor, instrucțiunilor etc.), nu le posedă definitiv.

Determinând criteriile de apreciere a calității și a nivelului cunoștințelor, se facilitează activitatea profesorului, evitându-se munca de prisos.

Concluzionăm că scala de apreciere a cunoștințelor studenților are la bază criteriile de evaluare, care reprezintă argumentarea notei.

Considerăm că dacă notele obținute de studenți vor fi evaluate, în toată țara, în baza acestor criterii, atunci ele vor arăta care este nivelul intelectual al studentului în raport cu studenții din toată țara. Astfel, ele vor permite identificarea valorii reale a cunoștințelor studentului.

În cazul în care o instituție de învățământ va avea o categorie de criterii de evaluare, iar altă instituție de învățământ va avea alte criterii, atunci aprecierea cunoștințelor studenților din diferite instituții de învățământ numai după note nu va fi subiectivă, în aceste cazuri va fi nevoie de analiză a criteriilor sau de testarea cunoștințelor acestora după unele criterii comune.

La finele acestui mini-studiu ne-am propus ca obiectiv de a efectua o generalizare a celor expuse sub forma unor concluzii:

- notarea obiectivă este un factor foarte important în crearea personalității studenților;
- notarea obiectivă are cauze și consecințe demne de a fi respectată, iar notarea subiectivă are numai efecte negative;
- notarea subiectivă duce la pasivitatea studenților față de studii și la dezvoltarea corupției;
- fundamentul notării obiective este pus de evaluarea cunoștințelor;
- profesorii au posibilitatea de a alege între mai multe metode și tipuri de evaluare a cunoștințelor studenților;
- notarea obiectivă este efectuată în baza criteriilor de evaluare, iar notarea subiectivă în baza criteriilor de inegalitate.

Considerăm că am reușit să tratăm subiectul respectiv în concordanță cu obiectivele propuse. Prezentul studiu constituie o introducere în tema „Notarea în învățământul universitar”, conținutul căruia poate fi luat în considerare la evaluarea cunoștințelor studenților.

Întru perfecționarea didacticii universitare, pe baza rezultatelor obținute în urma realizării referatului, venim cu următoarele recomandări:

- de a elabora o serie de criterii de evaluare a cunoștințelor studenților la nivel național și de a le implementa în practică, astfel încât evaluarea cunoștințelor tuturor studenților să se facă după aceleași criterii, comune;

² Patrașcu Dumitru ș.a. *op citată*, p.281-287

- de a organiza seminare profesorilor universitari, în vederea implementării criteriilor naționale, astfel încât aceștia să poată aprecia cunoștințele studenților la același nivel, indiferent de instituția în care își fac studiile;

- de a organiza seminare consultative cu studenții, în vederea aducerii la cunoștința acestora a criteriilor de care se vor conduce profesorii la evaluarea (notarea) cunoștințelor lor, precum și de a oferi acestora posibilitatea de a participa activ la perfecționarea didacticii universitare;

- de a organiza, cel puțin anual, teste de notare a obiectivității de evaluare a cunoștințelor studenților, de către studenți (studenții să acorde note profesorilor);

- de a lupta cu corupția în rîndul profesorilor.

Considerăm că realizarea recomandărilor propuse va contribui, într-o măsură oarecare, la perfecționarea și îmbunătățirea procesului de notare în învățămîntul universitar.

ⁱ Leca Corina, Nichifor Silvia, Racu Tatiana, Secară Rodica. *Noi și Legea*. – Chișinău: Litera, 2001, p.85-86.

ⁱⁱ Morărescu Maria, Zbîrnea Aurelia. *Calitatea personalului didactic – factori de eficiență a educației universitare*. Symposia professorum „Psihologie și științe ale educației”. – Chișinău: ULIM, 2003, p.10.

ⁱⁱⁱ Leca Corina ș.a. *op citată*, p.87.

^{iv} Leca Corina ș.a. *op citată*, p.85-110.

^v Neamțu Cristina, Gherguț Alois. *Psihopedagogie specială*. – Iași: Polirom, 2000, p.10.

^{vi} Morărescu Maria, Zbîrnea Aurelia. *op citată*, p.10.

^{vii} Raynal F., Rieunier A. *Pedagogie: dictionaire des concepts*. – Paris: ESF, 1997.

^{viii} Patrașcu Dumitru, Ursu Antonin, Jinga Joan. *Management educațional preuniversitar*. – Chișinău: Arc, 1997, p.278.

^{ix} Barlow M. *Formuler et évaluer ses objectifs en formation*. – Bruxelles, Labor, 1996.

^x Raynal F., Rieunier A. *op citată*.

^{xi} Minder Michel. *op citată*, p.327.

^{xii} Minder Michel. *op citată*, p.331.

^{xiii} Groupil G., Lusignan G. *Apprentissage et enseignement en milieu scolaire*. – Québec, Morin, 1993.

^{xiv} Patrașcu Dumitru ș.a. *op citată*, p.279.

^{xv} Patrașcu Dumitru ș.a. *op citată*, p.281.

^{xvi} Patrașcu Dumitru ș.a. *op citată*, p.284.